

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства охорони
здоров'я України
22 липня 1993 року № 166
(в редакції наказу Міністерства
охорони здоров'я України
від 18.08.2021 № 1751)

Зареєстровано у Міністерстві
юстиції України
від 09 листопада 2021 року за
№ 1467/37089

Положення про деякі заходи безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників

I. Загальні положення

1. Це Положення врегульовує порядок проведення деяких заходів безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників.

2. У цьому Положенні термін «спеціалізація» вживається в значенні набуття медичним та фармацевтичним працівником лікарської або провізорської спеціальності (далі – спеціальність), передбаченої Номенклатурою лікарських спеціальностей, затвердженою наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22 лютого 2019 року № 446, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 25 березня 2019 року за № 294/33265; Номенклатурою провізорських спеціальностей, затвердженою наказом Міністерства охорони здоров'я України від 12 грудня 2006 року № 818, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 грудня 2006 року за № 1367/13241, та Номенклатурою спеціальностей молодших спеціалістів з медичною освітою, наведеною у додатку 1 до Положення про атестацію молодших спеціалістів з медичною освітою, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23 листопада 2007 року № 742, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 12 грудня 2007 року за № 1368/14635.

Інші терміни вживаються у цьому Положенні у значеннях, наведених в Законах України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про освіту», «Про вищу освіту» та у Положенні про систему безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 року № 725.

3. Цикли тематичного удосконалення, цикли спеціалізації здійснюються структурними підрозділами з післядипломної освіти закладів вищої освіти, закладами післядипломної освіти (далі – заклади вищої (післядипломної) освіти), що здійснюють підготовку медичних та фармацевтичних працівників.

Професійне медичне стажування за межами закладу охорони здоров'я, де працює працівник, здійснюються закладами охорони здоров'я та клінічними кафедрами закладів вищої (післядипломної) освіти.

4. Інші заходи безперервного професійного розвитку проводяться відповідно до законодавства.

5. Для нарахування балів за проходження заходів безперервного професійного розвитку, провайдери заходів безперервного професійного розвитку вносять інформацію до електронної системи безперервного професійного розвитку відповідно до законодавства.

II. Проходження циклів тематичного удосконалення

1. Цикли тематичного удосконалення передбачають удосконалення професійних знань і навичок шляхом навчання за професійними навчальними програмами з метою оновлення наявних та отримання нових теоретичних і практичних знань.

Цикли тематичного удосконалення проводяться у зв'язку з підвищенням вимог до рівня кваліфікації, необхідністю освоєння сучасних та нових методів вирішення професійних завдань, формування і закріплення на практиці професійних знань, умінь і навичок, отриманих в результаті теоретичної підготовки, необхідністю вивчення світового досвіду, формування організаторських навичок для виконання обов'язків на займаній або на більш високій посаді.

2. Проходження циклів тематичного удосконалення передбачає обов'язкову особисту участь медичного та/або фармацевтичного працівника у місці їх проведення та/або дистанційну участь в режимі реального часу.

Цикли тематичного удосконалення можуть проводитись у формі виїзних циклів, що передбачає проведення тематичного удосконалення шляхом виїзду на місце поза закладами вищої (післядипломної) освіти, яке відповідає критеріям щодо забезпечення необхідним сучасним обладнанням та матеріалами згідно з вимогами навчальних програм, за заявками закладів

охорони здоров'я, та передбачає особисту участь медичного та/або фармацевтичного працівника.

3. Програми циклів тематичного удосконалення повинні відповідати принципам доказової медицини, галузевим стандартам у сфері охорони здоров'я та вимогам до кваліфікаційних характеристик працівників охорони здоров'я.

4. Тривалість циклу тематичного удосконалення визначається навчальним планом і програмою циклу тематичного удосконалення та становить 1 або 2 тижні.

5. Навчальні плани і програми циклів тематичного удосконалення розробляються закладами вищої (післядипломної) освіти та затверджуються вченою радою цих закладів.

6. Перед початком циклу тематичного удосконалення закладом вищої (післядипломної) освіти здійснюється контроль рівня знань особи у формі тестування.

7. Цикл тематичного удосконалення вважається закінченим після успішного складання іспиту відповідно до програми навчання. Іспит складається з:

тестування;

оцінки практичних навичок в симуляційних умовах (в симуляційних центрах, на манекенах тощо), якщо програма навчання передбачала вдосконалення або набуття практичних навичок;

вирішення клінічних завдань.

Медичним та фармацевтичним працівникам, які закінчили навчання та успішно склали іспит, видається посвідчення за формою згідно з додатком 1 до цього Положення.

III. Проходження циклів спеціалізації

1. Спеціалізація проводиться на циклах спеціалізації в закладах вищої (післядипломної) освіти після закінчення інтернатури.

2. Медичні та фармацевтичні працівники, які виконали навчальний план та програму спеціалізації, підлягають атестації на визначення рівня знань та практичних навичок з присвоєнням відповідного звання з конкретної спеціальності відповідно до Порядку проведення атестації лікарів, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22 лютого 2019 року № 446, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 25 березня 2019 року за № 293/33264; Положення про порядок проведення атестації провізорів, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України

12 грудня 2006 року № 818, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 грудня 2006 року за № 1366/13240, та Положення про атестацію молодших спеціалістів з медичною освітою, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23 листопада 2007 року № 742, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 12 грудня 2007 року за № 1368/14635.

За результатами атестації медичний та фармацевтичний працівник отримує сертифікат, який повинен містити: прізвище, власне ім'я отримувача сертифіката, дату видачі сертифіката, найменування закладу вищої медичної освіти, дату видачі та номер наказу закладу вищої освіти, яким присвоєно (підтверджено) звання спеціаліста.

У рік присвоєння звання «лікар-спеціаліст» не вимагається набрання мінімальної кількості балів безперервного професійного розвитку.

3. Медичний та фармацевтичний працівник має право проходити спеціалізацію з декількох спеціальностей за наявності виробничої необхідності. Проходження циклу спеціалізації має передувати зарахуванню на посаду з відповідної спеціальності або здійсненню професійної діяльності за певною спеціальністю.

4. Лікар, який не працював більше трьох років за конкретною лікарською спеціальністю і бажає відновити медичну практику, проходить у закладах вищої (післядипломної) освіти цикли спеціалізації.

Лікар, який своєчасно не пройшов атестацію або якому відмовлено в атестації на присвоєння або підтвердження звання лікаря-спеціаліста, не може займатися лікарською діяльністю за цією спеціальністю без попереднього проходження стажування.

Лікар, який виконав навчальний план та програму стажування, підлягає атестації на визначення рівня знань та практичних навичок з підтвердженням звання лікаря-спеціаліста за відповідною спеціальністю. З часу відновлення медичної практики за певною спеціальністю лікарі здійснюють безперервний професійний розвиток.

IV. Атестація на визначення знань та практичних навичок з присвоєнням або підтвердженням звання «лікар-спеціаліст»

1. Лікарем-спеціалістом за однією зі спеціальностей, що передбачена Переліком лікарських посад у закладах охорони здоров'я, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 28 жовтня 2002 року № 385, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 12 листопада 2002 року за № 892/7181, може бути лікар, який закінчив інтернатуру за цією спеціальністю і має сертифікат лікаря-спеціаліста, а також особа, яка в установленому законодавством порядку допущена до медичної практики, пройшла курси спеціалізації або стажування та має необхідну за програмою

теоретичну і практичну підготовку за своєю спеціальністю, володіє сучасними методами профілактики, діагностики, лікування і реабілітації.

2. Атестації на визначення знань та практичних навичок з присвоєнням звання «лікар-спеціаліст» з конкретної лікарської спеціальності підлягають особи, які закінчують навчання в інтернатурі, а також особи, які допущені до лікарської діяльності та пройшли цикли спеціалізації.

Атестації на визначення знань та практичних навичок з підтвердженням звання «лікар-спеціаліст» підлягають особи, які своєчасно не пройшли атестацію або яким відмовлено в атестації на присвоєння або підтвердження звання лікаря-спеціаліста, в тому числі особи, у яких закінчився термін дії сертифіката лікаря-спеціаліста. Особи, які не працювали за конкретною лікарською спеціальністю більше трьох років, не можуть займатися лікарською діяльністю без попередньої атестації на визначення рівня знань та практичних навичок з присвоєнням звання «лікар-спеціаліст» після проходження спеціалізації.

3. Атестація на визначення знань та практичних навичок з присвоєнням або підтвердженням звання «лікар-спеціаліст» проводиться в комісіях, які створюються при закладах вищої (післядипломної) освіти, що здійснюють підготовку фахівців у галузі знань 22 «Охорона здоров'я». У випадку підтвердження звання «лікар-спеціаліст» атестація проводиться в комісіях, які створюються при закладах вищої (післядипломної) освіти, що здійснюють підготовку фахівців у галузі знань 22 «Охорона здоров'я», у яких особа проходить цикли спеціалізації або проходить стажування.

Склад атестаційної комісії, яка проводить атестацію на визначення знань та практичних навичок з присвоєнням або підтвердженням звання «лікар-спеціаліст» формується закладом вищої (післядипломної) освіти.

Лікарям, в яких під час відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку або за дитиною, яка потребує домашнього догляду (тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення дитиною шестирічного віку), завершився термін дії сертифіката лікаря-спеціаліста, атестація відстрочується на відповідний період наказом структурного підрозділу з питань охорони здоров'я місцевої державної адміністрації, при якому створено комісію, за поданням керівника підприємства, установи, організації. На час перебування у такій відпустці вимоги щодо безперервного професійного розвитку не є обов'язковими.

4. Для атестації на визначення знань та практичних навичок з присвоєнням звання «лікар-спеціаліст» до комісії не пізніше ніж за 5 робочих днів до початку її засідання медичний працівник, який бажає пройти атестацію подає такі документи:

- 1) письмова заява;

2) копії диплома про освіту та інших документів, що в установленому законодавством порядку дають право на зайняття конкретної лікарської посади;

3) атестаційний листок за формою, наведеною у Порядку проведення атестації лікарів, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22 лютого 2019 року № 446, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 25 березня 2019 року за № 293/33264.

5. Для атестації на визначення знань та практичних навичок з підтвердженням звання «лікар-спеціаліст» до комісії не пізніше ніж за 5 робочих днів до початку її засідання лікар подає такі документи:

1) письмова заява;

2) копії диплома про освіту та інших документів, що в установленому законодавством порядку дають право на зайняття конкретної лікарської посади;

3) атестаційний листок за формою, наведеною у Порядку проведення атестації лікарів, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22 лютого 2019 року № 446, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 25 березня 2019 року за № 293/33264;

4) особисте освітнє портфоліо з результатами проходження безперервного професійного розвитку за формою, наведеною у Порядку проведення атестації лікарів, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22 лютого 2019 року № 446, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 25 березня 2019 р. за № 293/33264. Ця норма не поширюється на осіб, які не працювали більше трьох років за конкретною лікарською спеціальністю та проходять курси спеціалізації у закладах вищої (післядипломної) освіти з метою проходження атестації на визначення знань та практичних навичок з підтвердженням звання «лікар-спеціаліст»;

5) копії документів, що підтверджують обліковані бали безперервного професійного розвитку.

Оригінали цих документів лікар пред'являє на засіданні атестаційної комісії особисто.

6. За результатами атестації з присвоєнням або підтвердженням звання «лікар-спеціаліст» атестаційна комісія може прийняти одне з таких рішень:

1) присвоїти звання «лікаря-спеціаліста» з конкретної лікарської спеціальності;

2) відмовити у присвоєнні звання «лікаря-спеціаліста» з конкретної лікарської спеціальності;

3) підтвердити звання «лікаря-спеціаліста» з конкретної лікарської спеціальності;

4) відмовити у підтвердженні звання «лікар-спеціаліст» з конкретної лікарської спеціальності.

7. Підставами для відмови у присвоєнні звання «лікар-спеціаліст» є низький рівень необхідної за програмою теоретичної та практичної підготовки за своєю спеціальністю, такий рівень володіння сучасними методами профілактики, діагностики, лікування і реабілітації, що може призвести до погіршення стану пацієнта або його смерті.

8. Підставами для відмови у підтвердженні звання «лікар-спеціаліст» є недостатня кількість балів безперервного професійного розвитку, низький рівень необхідної теоретичної та практичної підготовки за своєю спеціальністю, виявлений під час проходження стажування.

9. У день проведення атестації оголошується рішення комісії та доводиться до відома атестованого лікаря.

10. Протокол з рішенням атестаційної комісії про присвоєння або підтвердження звання «лікар-спеціаліст» з конкретної лікарської спеціальності затверджується у десятиденний строк наказом керівника закладу вищої (післядипломної) освіти, при якому створена комісія.

11. У рік отримання сертифіката лікаря-спеціаліста мінімальна кількість балів безперервного професійного розвитку вважається набраною.

V. Навчання медичних працівників на симуляційних тренінгах або тренінгах з оволодіння практичними навичками

1. Тренінги проводяться на базі структурних підрозділів (симуляційних центрів) закладів вищої освіти, в центрах екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, або на базі інших провайдерів безперервного професійного розвитку, що обладнані засобами оснащення для демонстрації та тренування, відповідно до програми тренінгу, що затверджується керівниками цих закладів.

2. Програма тренінгу повинна забезпечувати навички формування безпосереднього алгоритму поведінки в умовах штучно створеного, наближеного до реальності професійного середовища.

3. Тренінг повинен складатися з таких етапів:

контроль рівня підготовки, брифінг (інструктаж), отримання завдання (до 20% тривалості тренінгу);

безпосереднє виконання завдання;

дебрифінг (обговорення за результатами виконання завдання);

підсумкове виконання (до 10% тривалості тренінгу).

Тривалість безпосереднього виконання завдань та обговорення за результатами їх виконання повинна становити не менше 70% тривалості тренінгу.

4. Результатом проходження тренінгу має бути набуття або вдосконалення медичним працівником певної клінічної та/або практичної навички та/або компетенції (вміння застосовувати в індивідуальній лікарській практиці процедуру, маніпуляцію, техніку тощо).

5. За результатами проходження тренінгу медичному працівнику видається сертифікат, що повинен містити прізвище, власне ім'я отримувача сертифіката, дату видачі сертифіката та унікальний ідентифікатор сертифіката, який дозволяє підтвердити факт видачі сертифіката медичному працівнику.

VI. Організація планування циклів спеціалізації та циклів тематичного удосконалення медичних та фармацевтичних працівників

1. Планування циклів спеціалізації та циклів тематичного удосконалення медичних і фармацевтичних працівників передбачає визначення потреб в отриманні спеціалізації та проходженні циклів тематичного удосконалення.

2. Заклади вищої (післядипломної) освіти направляють в структурний підрозділ з питань охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (далі – структурний підрозділ) перелік назв циклів спеціалізації і тематичного удосконалення.

3. Заклади охорони здоров'я подають структурним підрозділам інформацію про потребу в післядипломній підготовці медичних та фармацевтичних працівників.

4. Структурний підрозділ за інформацією, поданою закладами охорони здоров'я та закладами вищої (післядипломної) освіти, складає план-заяву на наступний рік за формою, згідно з додатком 2 до цього Положення, і до 1 червня поточного року направляє її закладам вищої (післядипломної) освіти.

5. На підставі поданої структурним підрозділом інформації заклади вищої (післядипломної) освіти щорічно до 15 жовтня направляють в МОЗ на погодження проекти навчально-виробничих планів на наступний календарний рік за формою, згідно з додатком 3 до цього Положення.

У випадку планування проведення виїзних циклів тематичного удосконалення, форма їх проведення обов'язково зазначається у проекті навчально-виробничого плану з вказівкою закладу вищої (післядипломної освіти) та місця проведення.

6. МОЗ погоджує проекти навчально-виробничих планів до 15 листопада.

7. Відповідно до навчально-виробничих планів заклади вищої (післядипломної) освіти направляють путівки за формою, згідно з додатком 4 до цього Положення, в структурні підрозділи до 1 грудня на 1 півріччя і до 15 травня на 2 півріччя.

8. Заклади вищої (післядипломної) освіти у строк до 20 січня щороку направляють в МОЗ річні звіти про виконання навчально-виробничого плану за формою, згідно з додатком 5 до цього Положення.

VII. Направлення і зарахування медичних та фармацевтичних працівників на цикли спеціалізації і цикли тематичного удосконалення

1. Направлення медичних та фармацевтичних працівників на цикли спеціалізації і цикли тематичного удосконалення здійснюється за путівками закладів вищої (післядипломної) освіти.

2. Після одержання путівки керівник закладу охорони здоров'я, де працює медичний або фармацевтичний працівник, який направляється на цикл, видає наказ про відрядження цього працівника.

3. Заклади охорони здоров'я, що направляють медичних та фармацевтичних працівників на цикли спеціалізації та цикли тематичного удосконалення, забезпечують їх такими документами:

путівкою на навчання від закладу вищої (післядипломної) освіти, з включенням даних про відряджену особу, які завірені печаткою закладу і підписом керівника;

посвідченням про відрядження.

4. Медичний або фармацевтичний працівник, який прибув в заклад вищої (післядипломної) освіти, перед проходженням циклу спеціалізації та циклу тематичного удосконалення пред'являє:

путівку на навчання;

посвідчення про відрядження;

паспорт (у тому числі у формі пластикової картки типу ID-1, е-паспорт);

диплом або завірену копію диплома про закінчення закладу вищої та/або фахової передвищої освіти;

посвідчення про присвоєння або підтвердження кваліфікаційної категорії, сертифікат лікаря (провізора) – спеціаліста або свідоцтво про присвоєння (підтвердження) кваліфікаційної категорії (за наявності).

5. Медичні та фармацевтичні працівники заповнюють особисту картку слухача в електронній формі, дані якої звіряються з пред'явленими документами і разом з даними путівок використовуються для обліку і складання звіту закладами вищої (післядипломної) освіти.

Особиста картка в електронній формі включає такі відомості:

назва циклу;

прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), дату народження слухача;

найменування закладу вищої освіти, рік його закінчення, спеціальність;

відомості про диплом, дата та номер диплому, дата видачі;

посада та місце працевлаштування, населений пункт, область;

науковий ступінь, вчене звання (за наявності).

6. Зарахування медичних та фармацевтичних працівників на цикли спеціалізації і цикли тематичного удосконалення оформлюється наказом закладу вищої (післядипломної) освіти.

7. Медичні та фармацевтичні працівники з інших населених пунктів забезпечуються гуртожитком на період проходження циклів спеціалізації та циклів тематичного удосконалення.

VIII. Виготовлення, заповнення й видача документів медичним та фармацевтичним працівникам, які закінчили цикли спеціалізації та цикли тематичного удосконалення

1. Медичним та фармацевтичним працівникам, які успішно закінчили навчання на циклах спеціалізації, тематичного удосконалення, закладом вищої (післядипломної) освіти видається посвідчення (вноситься відповідний запис у посвідчення) або сертифікат.

При невиконанні навчального плану та програми циклу, а також у випадку невиконання умов договору про надання освітніх послуг слухач відраховується наказом керівника закладу вищої (післядипломної) освіти з видачею відповідної довідки з зазначенням причини відрахування.

2. Посвідчення підписується керівником закладу вищої (післядипломної) освіти, в якому відбувалося навчання; сертифікат підписується керівником закладу вищої (післядипломної) освіти та головою атестаційної комісії.

Підписи завіряються гербовою печаткою закладу вищої (післядипломної) освіти.

3. Для реєстрації посвідчень, що видаються медичним та фармацевтичним працівникам, заводиться спеціальна книга, в яку вносяться такі дані:

порядковий реєстраційний номер;

дата видачі посвідчення;
прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) медичного або фармацевтичного працівника, який отримує посвідчення;
підпис медичного або фармацевтичного працівника, який отримує посвідчення.

4. При невиконанні навчального плану, а також у випадку порушення правил внутрішнього розпорядку медичний або фармацевтичний працівник може бути відрахований наказом керівника закладу вищої (післядипломної) освіти з видачею відповідної довідки про перебування на факультеті й причини відрахування.

ІХ. Фінансування післядипломної освіти та проходження заходів безперервного професійного розвитку

1. Фінансування післядипломної освіти та проходження заходів безперервного професійного розвитку здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, коштів фізичних, юридичних осіб та інших не заборонених законодавством джерел фінансування.

2. Навчання на циклах спеціалізації та тематичного удосконалення, стажування медичних та фармацевтичних працівників закладів охорони здоров'я комунальної форми власності та закладів охорони здоров'я, що належать до сфери управління МОЗ, здійснюється за кошти державного бюджету за направленням закладів охорони здоров'я.

Навчання на циклах спеціалізації та тематичного удосконалення, стажування медичних та фармацевтичних працівників закладів охорони здоров'я, що належать до сфери управління інших органів державної влади, здійснюється за направленням та за кошти цих закладів.

3. Медичні та фармацевтичні працівники закладів охорони здоров'я комунальної форми власності та закладів охорони здоров'я, що належать до сфери управління органів державної влади, також мають право за власним бажанням проходити навчання за кошти фізичних і юридичних осіб.

4. Навчання на циклах спеціалізації та циклах тематичного удосконалення, стажування медичних та фармацевтичних працівників закладів охорони здоров'я приватної форми власності здійснюється за кошти фізичних та юридичних осіб.

**В.о. Генерального директора
Директорату медичних кадрів,
освіти і науки**

Тетяна ОРАБІНА

